

Ladislav Langr je člověk mnoha profesí, v nichž se značí zájem o svět, zájem o mnohotvárnost světa, jak se on projevuje v našich životech. Snad proto působil jako žurnalista, vysokoškolský pedagog a politik, ale i jako divadelník. Díky tomu má i dostatečný vhled do lidské duše a hodnocení doby, jíž procházíme. Na počátku setkání prozrazuje asi podstatné zjištění spojené právě s duší jedince: **Životní moudrost se projevuje tím, že si člověk neuvědomuje, že je jí naplněn.** Možná někteří, kteří tuto oblast zkoumají, se principiálně mýjí cíle, protože ono zkoumání duševního naladění může vycházet i z jejich vnitřní nepohody, rozmrzelosti, místo, aby se věnovali věcem podstatnějším.

MS: Téměř jak dvou letech se setkáváme a navrhuji, abychom mluvili o hledání a turbulencích duše, ovšem nemusí jít o vaši zповěď, pouze vlídné komentáře k pár prožitým chvílím.

... K životní moudrosti ...

LL: Hledáte-li životní moudrost, poté jste přišel za tím pravým.

MS: Jak se - dle vás - projevuje životní moudrost?

LL: Důležitá otázka! **Životní moudrost se projevuje tím, že si člověk neuvědomuje, že je jí naplněn.** Zkrátka - jedná bez kalkulu a ze své přirozenosti.

MS: Václav Havel uvedl, že nejlépe slouží ten, kdo neví, že slouží.

... Duše Ladislava Langra ...

MS: Jak nahlížíte na svou duši?

LL: Má duše je zmrzačená. Duše nevytvářela jednotu s tělem. Tělo se muselo někde „uchytit“, ale duše se „vznášela“ nad tím vším. Ta se pochopitelně cítila poškozena, zraněna, a proto tělu nekonvenovala (vyhýbala se). Snad se nacházím v pozici, kdy duše s tělem začne opět spolupracovat.

MS: Proč tak dlouho trvalo odloučení?

LL: Tělo a duše se jednoduše mýjely.

MS: Co způsobilo ono mýjení?

LL: Hlavní příčinou jsem já a můj mozek, protože mozek se nedokázal srovnat s tím, v čem se pohybujeme, v čem se nacházíme. Tělo dále fungovalo, ale dnes jsem zaskočen, že nefunguje. Mám problémy například při chůzi, běhu - zkrátka v elementárním životě. Když vstávám, zjišťuji, co vše mě bolí. Nezapomínejme, hlava a tělo spolu úzce souvisí. Mozek a pohybové funkce jedno jsou. Věřím, že se v nové funkci dám do figury i do podoby.

... Duše a divadelnost ...

MS: Jste duší divadelník, zabýval jste se, intenzivně, co prožívá lidská duše?

LL: Jistě, inscenuji-li divadlo, musím se vžít do každé postavy, která je na tom jevišti. Snažím se, aby postava byla co nejuvěřitelnější. Právě nejuvěřitelnější není, pokud kopíruji gesta, ale **pokud kopíruji myšlení.** Na jevišti platí, že vidím, myslím a konám.

MS: Propojuje se to v jeden okamžik?

LL: Ve chvíli, pokud vypustím to „myslím“ a nechám v linii pouze „vidím“ a „konám“, nejde o dostatečné vystižení reality. Součástí procesu musí být myšlení.

MS: *Buďte konkrétní – a to v divadle.*

LL: Vidím, že někdo přichází do místnosti. V tu chvíli musím myslet, jaký mám v tu chvíli ke člověku vztah. Když opomenu myšlení a začnu se „projevovat“, pak se v tom objeví faleš, jelikož divák nebude vědět, proč jsem to či ono konal. Svým myšlením musím dát najevo, proč konkrétní postava bude druhou objímat, případně se od něj vzdálí, proč opustím místnost. Zde se dotýkáme postupného procesu: v němž vidím, myslím, konám.

MS: *Můžete ukázat tento abstraktní proces ukázat na konkrétním místě?*

LL: Zkoušeli jsme Radúze a Mahulenu, ale Mahulena nám otěhotněla, a proto jsme dočasně přerušili naše snažení. Právě toto přišlo v době, kdy jsem tápal, ale já potřeboval energii. Po úspěšné premiéře Radúze a Mahuleny jsme začali zkoušet další inscenaci a přišla do toho koronakrize, a proto jsme hru opět odložili. Zase jsme něco rozjeli. Ve fázi radostného zkoušení i hledání to bylo opět přerušeno. Přiznám se, že v posledních letech mně divadlo příliš nepomohlo, protože jsme přešlapovali na místě. Divadlo mi poskytuje psychohygienu, setkávám se s lidmi, které mám rád, byť prvotní okouzlení z lidí poněkud vyprchalo. Jak já – i oni se projevují se svými negativy a já to vše, s čím se v divadelním souboru setkám, musím skloubit dohromady, aby z toho vzniklo dílo, které bude mít sílu oslovit diváka a i nás pobavit.

MS: *Nezapomínejme, zatím jste amatérské divadlo.*

... Rozlišení profesionálů a amatérů ...

MS: *Nahrál jste mi na otázku – jaká je duše amatéra a profesionála?*

LL: Jaký je rozdíl mezi amatérem a profesionálem? Říká se: profesionál svou roli musí zahrát dobře, ale amatér ji může zahrát dobře.

MS: *Pokud se amatér svým usilování přiblíží profesionálovi, je to jedině dobře.*

LL: Budeme-li vidět rozdíl mezi profesionálem a amatérem pouze ve finančním ohodnocení za hraní, jde o nejprostší rozlišení. Že je někdo za svou práci placen, neznamena, že je profesionál.

MS: *Rozhoduje kvalita práce a přístupu.*

LL: V mém přesvědčení rozhoduje umanutost tématem, zaujetím tématem, vztah k tématu. Dávno neplatí, že amatéři jsou někde dole a profesionálové nahoře. Obvykle se amatéři inspirovali u profesionálů. Dnes se profesionálové inspirovali i u amatérů.

... Péče o duši ...

MS: *Vraťme se k duši. Jak se na divadle pečuje o duši? Přiznávám, pro někoho to může působit příliš vzletně.*

LL: Ne, tam se o duši nepečuje, tam se duše „vyvrací“ z kořenů. Já například musím lidi přesvědčit o věcech, které jsou proti jejich mysli.

MS: *Jaké věci máte na mysli? Co znamená negativita, odpor ve společenství, kam přicházím rád a s odhodláním?*

LL: Když máte něco proti, neděláte to s radostí. Jednou hrajete roli, která se vám líbí, dále hrajete postavu, do které ne, a ne se dostat.

MS: *Poukažte, prosím vás, na realitu.*

LL: Hrajeme Radúze a Mahulenu od Julia Zeyera a Grönholmovu metodu od Jordi Galcerána a jeden z představitelů v obou inscenacích mne od počátku ta představení bojkotoval, že se mu hry nelíbí, že je s nimi nespokojen, že není jist, jestli hry zvládne.

MS: *Uspěli jste mezi publikem i kritikou, že?*

LL: Ano, obě hry byly na přehlídkách amatérského divadla oceněny, ale ten člověk, který se ve hrách stavěl proti, mi řekl: ano, „vychytali“ jsme to. Jeho naplněnost není absolutní. Je to asi způsobeno tím, že od počátku ke hrám přistupoval s jistým blokem. Možná blok byl způsoben tím, že hru jsem režíroval já, nebo měl odlišnou představu o herecké partnerce. Na rozdíl od herce se na hru jako celek dívám z hlediště a jsem schopen se na to podívat v kontextu. Ano, může se stát, že některá scéna partnerovi nevyhovuje – že je v intimní scéně, či říká slova, která jsou mu „proti srsti“, případně mu některá situace připomíná něco osobního. Vlastně jde o potýkání se s hereckou duší. Já se však na to dívám jako režisér a utvářím celek. Malíř vypodobní na obrazu dámu se slunečníkem, ale ta musí zapadat do celé kompozice. Pokud byste vy namaloval paní se slunečníkem na jeho obraz, jistě by se zeptal, co tam dělá. Tam přistupuje role režiséra, který by to dokázal skloubit, aby dokázal trochu – a nyní to řeknu nadneseně – „zmrzačit duše herců“.

MS: *Až tak? Proč taková brutalita?*

LL: Mějme na mysli, že herec přece nedělá vše z radosti.

MS: *Cílem režiséra je vystihnout, směřovat, ovlivnit další. Pane doktore, mezi námi byli spisovatelé, dramatici, kteří psali pro konkrétní herce.*

LL: Sami tvůrci psali sobě, jelikož byli výbornými herci. Jen si vezměte Jana Wericha a Jiřího Voskovce, Jiřího Suchého. Ještě pár slov ke „zmrzačení“. Jedná se o hyperbolu, kdy herce musím přesvědčit, že tak, jak to zamýšlím, je to nejlepší – a to s ohledem mých znalostí, zkušeností i schopností. I s vědomím, že pochopím kontext. Moje znalosti, schopnosti mohou být i menší, než má herec, ovšem jako režisér jsem odpovědný za celek. Neodpovídám za „paní se slunečníkem“, nicméně já odpovídám za celou kompozici obrazu, a proto nyní připravuji další divadelní hru, která by měla být historická. Nepůjde o drama, komedii, tragikomedii. Já jsem ji žánrově nazval freskou.

MS: *Zřejmě ve snaze barvitě popsat skutečnost jak to dělá malíř.*

LL: Ano, jako malíř nanášíte na plátno jednotlivé barvy. Z počátku se ptáte, co z toho bude, ale jste-li šikovný, nakonec z toho vznikne poslední večere Páně ve Vatikánu od Leonarda da Vinci.

MS: *Zmínil jste autora, který byl talentovaný, jenž se zapsal do dějin, ale i na své cestě trpěl.*

LL: Talent se neodpouští – a to nejen v Čechách.

MS: *Spojením „péče o duši“ jsem také myslel nejen na práci se „zapálenými“ herci, ale také máte zájem ozvláštnit všední život divákovi. V tom spatřuji péči o duši.*

LL: Na jedné odborné konferenci jsme se přeli, zdali divadlo přináší potěšení pouze těm, kteří hrají, nebo zdali má nějaký přesah. Samozřejmě, že má přesah – a to nejen estetický, ale i společenský a politický. Divadlo v našich krajinách, ale i v celé řadě jiných zemí vstupovalo do politiky. Řada divadelníků byla součástí politiky a stali se významnými hybateli dějin, poněvadž v divadle, formulovali myšlenky, které se pokoušeli uskutečnit ve své realitě.

MS: *Divadelní duch i duše herců nabízely efektivní sociální interakce.*

LL: I tak se to dá formulovat.

MS: *Vycházíte asi ze zkušeností české reality. Podíváte-li se do Anglie, tam divadelník není příliš vážnou osobou.*

LL: Podle vás Sir Laurence Olivier nebyl vážnou osobností?

MS: *Vycházím z poznání jedné anglické divadelní kritičky, která přesídlila do Čech.*

LL: Uznávám, že postavení herců v Čechách je výjimečnější. Je to dáno i tím, že české divadlo zachránilo český jazyk, kulturu – divadelníci se tím stali buditeli národa, přinášeli nové myšlenky, informace. V jiných zemích to tak významné nebylo, protože v literaturách velkých národů nemuseli bojovat o záchranu jazyka i národa. Naopak my Češi jsme se vydali cestou záchranu. Kdybychom jazyk nezachránili, náš mateřský jazyk by byl světový jazyk – a to němčina. Z toho pohledu by naše situace byla jednodušší.

MS: *Asi detailněji bychom se seznámili s opravdovými duchy doby.*

LL: Josef Jungmann a Josef Dobrovský češtinu vykopali takřka z hrobu.

MS: *Jinak – vlastně „resuscitovali“ národní duši.*

LL: Přiznejme si – čeština se složitě vyvíjela. Němčina zachovávala kontinuitu. Kdo zná švabach, může v němčině číst i stará pojednání. Zkuste si přečíst starou českou literaturu ze středověku? Tam toho příliš nepochopíte. Jazyk se velmi složitě vyvíjel a Jan Hus nám to zkomplikoval se spřežkami, háčky a čárkami.

... Limity duchovního usilování ...

MS: *Zpět k duši.*

LL: Myslíte si, že se někdy nějaká doba dávala prostor duši? Neznám takovou dobu. Řekněte mně, jaká to byla doba?

MS: *Zmínil bych národní obrození.*

LL: Šlo o únik z reality, od tvrdé roboty.

MS: *Považujete, že snaha o zdůraznění duševní dimenze je správná? Nejde o vytváření kýče?*

LL: Spíše jde o hodně naivní postoj. Člověka může zavést i na scesti.

MS: *Ten, kdo příliš zdůrazňuje význam duše, může být považován za toho, který nepochopil logiku světa.*

LL: Nezapomínejme – žijeme převážně v ateistické společnosti. Položme si otázku: jaký je názor většinové společnosti na ty, kteří jsou věřící a uvěřili v přesah duše? Nahlíží na ně jako na tiché blázny.

MS: *Bláznovství má svůj význam.*

LL: Erasmus Rotterdamský napsal traktát Chvála bláznovství.

MS: *Zdůrazňovat duchovní rozměr věcí je vyžadování přílišného nároku? Máte-li saturevané elementární potřeby, vznikne potřeba, která nahrazuje právě uspokojenou potřebu.*

LL: Problém jsme mohli vidět v době koronavirové. Najednou zde nebyl čas na kulturu, na sport, což považuji za nadstavbové otázky, které společnost dělí na kulturníky a sportovce, poté máme lidi lhotejší, kteří jsou monetáři a počítají peníze. Tato doba nám prozrazuje, že se mnozí z nás bez kultury obejdou. Také i bez sportu. Nedávno začala sportovní utkání bez diváků. Sportovci zjišťují, že sice odehrají zápas, dostanou za to zapláceno, ale nemají z toho ten dobrý pocit jako za diváckého publika.

... Úsilí o duši ...

MS: *Určuje přítomnost diváka kvalitu?*

LL: Jak kdy, poněvadž někdy uděláte pár zkoušek a divák je z ní nadšený, jelikož se jedná o komedii, u níž se všichni smějí, nedomýšlí souvislosti, poněvadž ani po souvislostech nejde, ani nejde nikam do hloubky, jde o prvoplánový divadelní kus.

MS: *Proč dělat prvoplánová díla?*

LL: Mají svůj význam – podívejte se na němé grotesky. Tam se kopali do zadku a mlátili se žebříkem, ničili si navzájem věci, žádnou hloubku to nemělo, nicméně lidé se u toho smáli, protože si šli odpočinout.

MS: *To vnímám jako pozitivní, protože člověk potřebuje odpočinek, aby mohl světem kráčet dál.*

LL: Mějme na paměti, že se nesmí odpočívat celý život. Někteří se více věnují odpočinku, zábavě, což je přístup, který nás povede do pekel.

MS: *Pozor, má slova mají logiku.*

LL: Ano, Bůh odpočíval sedmý den. Nemůžete odpočívat, když jste žádnou práci nevykonali. Existují mezi námi ti, kteří sdílí tento přístup. Vezměte si hru Tři sestry od Čechova. V ní je ukázáno, že ony nejsou schopny si koupit lístek na vlak, aby odjely do Moskvy. Stále meditují, ale chybí jakýkoliv čin.

MS: *Máte-li skutečně odpočívat, získáváte energii.*

LL: Vyslechl jsem dialog s ortopedem, který si na stáří pořídil tvrz, kterou rekonstruuje. On přiznává, že jde o odpočinek jinou prací.

MS: *Abyste byl zdrav, měl byste střídat aktivity.*

LL: Hlavně nebýt líný, jelikož poté neaktivitou trpí i mozek. Každý by měl mít svůj cíl.

MS: *Pro vás se vzpruhou stalo divadlo.*

LL: Ano, v minulosti šlo o tenis. Jak se u mě mění fyzická schopnost, tenis mě opouští a přiznám se, že mě to trápí, že jej ztrácím. Dřív jsem chodil na tenis, těšil jsem se, že si jdu zahrát, že na něm potrápím své tělo. Dnes mé nadšení vyprchalo. Vlastně tam jdu s pocitem, že tam opět budu „trápit“ své tělo. Tento přístup považuji za špatný. Fyzicky dělám to samé, ale ten přístup mé mysli je jiný.

... Citlivost vůči světu ...

MS: *Jste velmi citlivý – a to je – doufám – zásadní pro směřování lidí. Svět emocí ze světa duševního*

nevyučujete, že?

LL: Pochopitelně. Jsem postaven na emocích. Přiznávám, že emoce někdy nedokážu udržet na uzdě. Mnohdy si naříkám, že jsem je nezvládl zadržet. Tak jsem nastaven. Ve chvíli, kdy emoce neudržím, dochází k explozi. Hrajete-li divadlo či provozujete jiný kumšt – zásadní v něm jsou emoce. Je jedno, zdali jsem František Němec či Petr Kostka nebo jestli jsem Franta Konopáček z Dolní Horní. Jsem přesvědčen, že emoce máme všichni stejné. Pouze ti profesionálové je dokážou lépe ztvárnit, lépe prodat, lépe kočírovat. Emoce, které „hoří“ pod kotlem, jsou stejným palivem.

MS: *Jsem přesvědčen, že nerozlišujete. Emoce každý prožívá jinak.*

LL: Uvedu jiný příklad – a to s auty. Škoda MB 120 jede na stejný benzín jako Mercedes 600. Jediný rozdíl spočívá v tom, že Mercedes je nádherně seřízený automobil, s krásným designem. Palivo může být metaforou pro emoce. Emoce představují palivo organismu. Každý skutečnost dokáže zpracovat jinak a vytvořit z toho něco jiného.

MS: *Možná má slova budete považovat za frázi, ale díky emocím jsme jiní.*

... Nesmrtelná duše ...

MS: *Uvádí se, že duše je nesmrtelná. Jak o tomto názoru uvažujete?*

LL: Pokud byste se mne zeptal ve dvaceti letech, řekl bych vám: chci být nesmrtelný, jelikož neznáte souvislosti. Vždy jsem si přál, abych se dožil věku, kdy budu mít bohatý, naplněný život, celé tělo mne bude bolet, budu unaven, a proto smrt přijmu jako vykoupení. V mých očích nesmrtelnost neexistuje. Ve chvíli, kdybychom byli nesmrtelní, nastane přelidnění. Začínám se s odchodem smiřovat a dostávám se do situace, kdy tělo je unavené. Přiznám se ke svému strašpytelství – například jsem se kdysi bál jít v noci sám. Dnes? Jsem smířen s tím, že mne někdo může zabít. Fatalisticky se smiřuji se situací, kdy všechno skončí, protože nic jiného není, což si ve dvaceti letech neuvědomuje. Říká se, že ve dvaceti každý rád hraje Hamleta, protože je tam smrt, zabíjení a my víme, že máme před sebou celý život. V šedesáti letech se Hamlet hrát nedá. Přístup ke konečnu se s věkem mění. Na sobě pocítuji, že se dostávám do životní fáze, v níž se smiřuji, že nejsem výjimečný, že zde nebudu věčně. Uznávám, že někdy se mi tato myšlenka jeví jako nepředstavitelná. Také si uvědomuji, že slovo smíření je špatné, ale smrt, odchod z tohoto světa беру na vědomí. Uvědomuji si, že překročíte-li šedesátku, pak každý rok se stává darem, poněvadž každý se tohoto výročí nedožil. Ano, přes šedesát let jsem na tomto světě něco dělal, byť i hlouposti. Snad pár věcí po mne zůstane, které zemřou až s mými vnoučaty.

MS: *Proč taková skepse?*

LL: Většinou si pamatujeme dědečka a babičku – a co bylo dál, to nevíme. Jednoduše se nám ti lidé „vypaří“.

MS: *Nádherně fenomén, o němž uvažujete, popsala učitelka češtiny Jitka Burianová ve své básni: Až zhasnu, jen tak nevyhasnu, tvá paměť mne bude mít jako žhnoucí oharky držet. Až ty odejdeš – ty, který jsi mne znal, pak navždy zhasnu. Opravdu, nesužoval bych se skepsí.*

LL: Ne, já jsem realista.

MS: *Považujte svůj názor za pevný?*

LL: V této otázce nejsem pevný, mám roztřesená kolena, také hlas. Někdy kvůli tomu i nespím. Beru to tak, že nejsem ani první, ani poslední. Nějakým způsobem se s tím snažím smířit. Připomínám

slova pana Jarka Nohavici, který zpívá ve své písni Kometa: „Se smrtí smířit nejde se“.

MS: *Pokud se smíříte, mnohému napomůžete.*

... Emoční odcházení ...

LL: Představte si, že se delší dobu vůbec neumím radovat. To, co mne naplňovalo radostí, mne opouští.

MS: *I divadlo, kde se člověk proměňuje?*

LL: Právě to pojmám jako nezbytnou psychohygienu, protože nic jiného nevlastním. V divadle se držím. Jak odcházejí lidé - a to kvůli proměně zájmů i věkem, bohatost lesa - vyjádřeno metaforicky, v němž jsme divadlo tvořili, se ze smrků, borovic, jedlí, jasanů, tisů, stává monokultura, která mne tolik „nenabíjí“. Divadlo má jednu výhodu, že si můžete plnohodnotně zahrát i s mladým. To v tenise - nejde. Právě každý jedinec tam ztělesňuje specifickou funkci. V tom vidím krásu divadla.

MS: *Zmínil jste se o monokultuře.*

LL: Ano, v současnosti se pohybuji ve stále stejném lese, kde rostou stromy stejné odrůdy. Právě ony mne ničím neinspirují. Pouze mne vedou k tomu, abych šel dál a měl víru v to, že se na druhém konci lesa objeví jiný druh stromů, případně se tam objeví mladý výhonek, který bude stát za to, abych o něj pečoval. Přiznávám, že to, co mne inspirovalo před patnácti lety, již mne neinspiruje, netáhne dál, nerozvíjí mne to. Uvědomuji si, že jak stárnu já, stárne i les.

MS: *Můžeme říci, že vaše duše prožívá krizi pozdního středního věku?*

LL: Spíše ztrácím motivaci. Manželka se mne táže, proč jsem zadumaný, proč nejsem veselý? Jen popisuji situaci, v které se nyní nacházím.

MS: *Měli bychom se radovat z malého, drobného okamžiku.*

LL: Asi se radovat neumím. Jedna kamarádka mi řekla: Když tě chválím, tu chválu ani neumíš přijmout jako normální člověk.

MS: *Narovinu - já také nepotřebuji mnoho chvály. Mne vyhovuje kritika.*

LL: Myslel jsem to takto: udělal jsem dobré představení a někdo mi přijde sdělit: tvoje představení se mi líbilo. Místo, abych byl potěšen, pouze poděkuji - a tím to končí, místo, aby mne vlídná slova potěšila. Opět k divadlu: lákali mne do míst, kam bych nerad jel.

MS: *Proč odmítáte nabídky?*

LL: Možná se situace proměnila s věkem, změnili se lidi, a proto jsem oznámil, že nepojedu. Oni mi volali již počtvrté, jestli mé rozhodnutí je konečné. Pro sebe jsem si řekl: pokud v tomto věku o mne někdo stojí, jsem sám proti sobě, abych tam nejel.

MS: *Jaké bylo vaše konečné rozhodnutí?*

LL: Nakonec jsem si řekl, že tam pojedu. Ptám se: kolik lidí mi do konce života bude ještě projevovat náklonnost? Možná je to naposled, kde o mne stojí. Rozhodl jsem se, že setkání uskutečním, byť mě tak nenaplňuje jako před pěti, osmi lety, kdy jsem všude jezdil s nadšením, že se tam něco bude dít, že tam užiji legrace, potěšení atd.

MS: *Z vašich slov vychází, že usilujete o nespíitelné. Máte zájem mít život seřizeny jako švýcarské hodinky, které budou zachovávat kontinuitu, vše se bude pěkně hýbat, či toužíte po něčem novém.*

LL: Ano, v některých věcech jsem perfekcionista, ovšem také jsem bordelář, jsem člověk, který si rád „uleví“, který když nemusí, nedělá. Také jsem člověk velkých výkonů, kdy za sebou nechávám ostatní. Tyto podoby nacházím v sobě. A zpět k začátku. Nedivte se, že je z toho duše unavená.